

Als tandarts voor het Nederlandsche Roode Kruis naar Nederlandsch Oost-Indië

Slot

Bandoeng, 18 Juli

Donderdag vertrok ik per vliegtuig van Batavia naar mijn nieuwe standplaats Bandoeng. Het was een heerlijke tocht, die twee uur duurde, maar de aankomst was bepaald een verrassing. Het klimaat is hier als op een zomersche dag in Holland, zonnig en toch niet drukkend warm; 's nachts is het dikwijls zoo koud, dat ik onder een deken slaap.

Mijn chef in Batavia heeft het niet slecht voor me uitgezocht. Ik werk op het Juliana Ziekenhuis, waar ik een keurige spreekkamer heb met een zeer goed instrumentarium. Het ziet er allemaal zoo netjes en frisch uit en de ramen staan altijd open, zoodat ik vrij uitzicht heb op de palmboomen en de bergtoppen in de verte. En 't is hier iedere dag stralende zon met af en toe een koel windje, een ideaal klimaat. Mijn assistente is heel handig en doet snel en goed wat ze doen moet en verder heb ik als hulp mijn kleine bruine vriend „kan", die schrobt en dweilt en alle mogelijk andere karweitjes bereidwillig opknapt. Het is iedere dag een plezier om te werken. Binnenkort krijg ik accomodatie voor klein chirurgisch werk en met de eerste kaakbreuken ben ik al begonnen. De twee chirurgen stonden er de eerste keer van 't begin tot 't eind bij te kijken (en 't duurde ruim een uur) en gelukkig ging alles vlot. Alleen mis ik wel de speciale Wassmund'sche materialen en sta ik dikwijls zelf de onderdeelen te vijlen en te buigen. Maar dit soort patiënten zijn natuurlijk bijna allemaal Nederlandsche soldaten met schotwonden, zoodat ik er met plezier meer moeite en werk voor over heb. Het Juliana-Ziekenhuis is wel geen militair hospitaal, maar toch zijn er veel soldaten, omdat er in Bandoeng geen militair hospitaal is. 't Grootste gedeelte van mijn praktijk-patiënten zijn Nederlanders, verder ook Javanen (i.c. Soedanezen) en Chinezen. In mijn afdeeling ben ik volkomen eigen baas en het is niet al te druk, zoodat dit nu eenigszins de praktijk benadert, zooals ik mij die heb voorgesteld.

Ik kan niet anders dan zeer tevreden zijn over de toestand zooals die nu is, al is gebleken dat het Roode Kruis zijn belofte van vrije kost en inwoning niet nakomt: ik moet daarvoor 75 gulden per maand betalen. Van mijn salaris krijg ik per maand 110 gulden uitbetaald, de rest na afloop van het contract, zoodat er maar een schijntje overblijft voor privé-uitgaven! Eigenlijk is 't maar goed ook, want zoo kom ik niet in de verleiding om al mijn geld op te maken. Je kunt hier namelijk alles koopen maar ontzettend duur. Voor een klosje engelsch garen vroegen ze vijf gulden en ik betaalde ten slotte nog f 1,75. Een ei kost f 0,90 à f 1,10, een kilo vleesch 12 à 14 gulden, een blikje gecondenseerde melk 5 à 6 gulden. Suiker en tabak zijn iets goedkooper, een kokosnoot 1½ à 2 gulden, een tros bananen even duur. Een tube tandpasta niet beneden 2 gulden. Alles in nica-guldens, die ongeveer gelijk staan met Hollandsche guldens; Nederlandsch geld is hier onbekend. Er is wel een distributiesysteem, maar zonder bonnen; per dag kan ieder brood en per maand een bepaalde hoeveelheid boter (in blik), kaas, corned-beef (alles in blik), suiker, enzovoorts in een bepaalde winkel in zijn wijk voor normale prijzen koopen.

Bandoeng is een prachtige stad en de winkelwijk doet sterk denken aan die in een mondaine badplaats. Veel winkels zijn echter nog niet in gebruik en met planken dichtgespijkerd. De wegen zijn erg verwaarloosd tijdens de Japansche bezetting en sommige gebouwen en huizen erg toegetakeld, maar aan den opbouw wordt alweer druk gewerkt. Bandoeng ligt op een hoogvlakte; niet ver van den stadsrand beginnen de bergen en in de heuvelachtige stadswijken, met rij aan rij de mooiste villa's, loop je langs de hellende wegen tusschen met bloeiende mimosa en oleander begroeide muren. 's Avonds zie je dan boven je de verlichte terrassen van de villa's en 't is precies zooals je wel eens op films ziet, die wuften liefdesgeschiedenissen behandelen.

In de omstreken van Bandoeng wordt nog flink gevochten, maar we gaan goed vooruit. Altijd rijden onze colonnes in goede stemming en met frissche moed erop los. Het is een genoegen ze te zien, sterke gezonde kerels. Er zijn veel Friezen hier. In de stad is het rustig. Eén ding is duidelijk: de anti-Engelsche stemming; in een bioscoop te Batavia vertoonden ze in het filmjournaal 't vertrek van Engelsche troepen uit Indië: luid gejuich in de zaal, het was een demonstratie. Op sommige gebouwen in Batavia waait de rood-witte vlag (dat is de extremisten-vlag) en er staan Britsch-Indische soldaten als bewaking voor! 't Is zoo absurd, dat het me zelfs nu nog niet duidelijk is, hoe dat mogelijk is.

Bandoeng, 11 Augustus

Het gaat zeer naar mijn zin. Iederen morgen is er een bespreking in het ziekenhuis, waar alle artsen en de geneesheer-directeur de dagelijksche kwesties en eventuele moeilijkheden behandelen en zoo met elkaar contact houden. Op deze bijeenkomsten plachten mijn voorgangers blijkbaar zelden of nooit te verschijnen en uit de enkele woorden van begroeting, die de directeur wel moest houden voor zijn fatsoen, toen ik er de eerste keer kwam, sprak wel zeer duidelijk een toon van: wij verwachten niet erg veel en hopen je hier niet meer te zien. Een van de oudere artsen bleef zitten, toen ik me kwam voorstellen. Ik bleef echter iederen morgen komen, om ze aan mijn gezicht te wennen! Op een gegeven dag begon de chirurg mij strikvragen te stellen over kaakfracturen. Ik dacht: dan ben je bij mij aan het goede adres, ouwe — en vloeg er niet in! Toen had ik zijn vertrouwen gewonnen en hij droeg mij den eersten patiënt over, zoodat ik gelegenheid had te toonen wat ik kon. Sinds ik kortgeleden op een demonstratie-middag in het ziekenhuis, waar de artsen hun interessante gevallen laten zien, mijn eerste kaakbreuk-apparaat in den mond van den patiënt demonstreerde, was het pleit gewonnen. Zoo ben ik met mijn neus in de boter gevallen: het werk is prettig, zooals ik in mijn vorige brief al beschreef. Tot nu toe werkte ik van half negen tot twaalf en van half drie tot vijf uur. Van morgen af heb ik een nieuwe regeling ingevoerd: spreekuur iederen morgen van 8 tot 9, daarna alleen volgens afspraak tot 2 uur 's middags vrij.

Verleden Zondag ben ik met een paar kennissen naar *Lembang* geweest, dat nog niet lang geleden door onze troepen bevrijd is. *Lembang* ligt boven in 't gebergte. Voor mij is Bandoeng al een vacantie-oord en ik had niet gedacht, dat er hier in de buurt nog mooiere zwembaden en een nog heerlijker klimaat bestond. Helaas is alles erg verwaarloosd en beschadigd; en nog maar enkele villa's zijn bewoonbaar. We reden eerst over een stijgenden slingerweg door het gebergte naar boven. Overal waren de inlanders in de sawah's weer aan het werk en wij werden vriendelijk begroet door de kampongbewoners, die zichtbaar tevreden waren weer Nederlanders te zien. 't Was eigenlijk voor 't eerst, dat ik iets van de ongerepte natuur van Java zag en het was fantastisch. Diepe ravijnen en oude rivierbeddingen, begroeid met ondoordringbaar geboomte en planten met bloemen van haast onwaarschijnlijke grootte en kleuren. Daartusschen op de hellingen de sawah's, soms nog verlaten en onverzorgd, maar meestal in bewerking door de inlanders. In *Lembang* zelf werd in de vervelooze overblijfselen van een — vroeger — luxe-restaurant met groote terrassen, waar de planten tot over de tegels zijn gegroeid, zelfs weer gedanst door Nederlandsche militairen, die er met hun (meest Indische) meisjes een Zondags-uitstapje heen hadden gemaakt. Nog hooger in de bergen, waar het nog koeler werd kwamen we bij een verlaten boerderij, waar stallen waren voor zeker enkele honderden stuks vee. Een stuk of twintig echte zwart- en roodbonte Hollandsche koeien

had de oorlog overleefd, maar ze waren zoo mager, dat er niet veel meer over was dan een over het geraamte gespannen huid. Griezellig om te zien. Heelemaal boven in de bergen, waar je een prachtig uitzicht hebt over de hoogvlakte waarin Bandoeng ligt, bezochten we de sterrewacht. Het was een wonderlijke gewaarwording in kleine huisjes met afschuifbaar dak, waarin de wildernis met lange armen van slingerplanten en laag geboomte was doorgedrongen, enorme kijkers te vinden met: „Carl Zeiss, Jena” en ingewikkelde instrumenten, waartusschen de mieren rondliepen. We gingen nog verder tot de uiterste Nederlandsche wachtposten en, ofschoon ik best nog een stukje in het extremisten-gebied had willen doordringen (we waren gewapend!) keerden we terug en maaktennog eens den prachtige tocht door het gebergte naar beneden vóór de duisternis inviel.

Zoo heb ik toch nog wel eens gelegenheid om wat van Java's natuurschoon te zien, al werk ik hard. Trouwens mijn wandeling van huis naar de kliniek onder de palmboomen en het uitzicht op de bergen in de verte, is iederen dag opnieuw een genoegen.

Als ik weer in het vaderland terug ben, zal ik dus veel ervaringen en herinneringen rijker zijn. Wanneer dat is, weet ik nog niet, het bevalt me hier zoo goed!